

LIEVE JORIS

OP DE VLEUGELS
VAN DE DRAAK

REIZEN TUSSEN AFRIKA EN CHINA

Uitgeverij Augustus
Amsterdam • Antwerpen

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek subsidie van het
Nederlands Letterenfonds, het Vlaams Fonds voor de Letteren en het
Netherlands Institute for Advanced Study

Copyright © 2013 Lieve Joris en uitgeverij Augustus, Amsterdam
Omslagfoto Merlijn Doomernik, met dank aan
modellenbureau Moederannecasting
Omslagontwerp en typografie Suzan Beijer
Foto van de auteur Chris van Houts

ISBN 978 90 450 2461 5

NUR 320

www.atlascontact.nl

www.lievejoris.be

www.lievejoris.nl

INHOUD

DE BEWEGING OOSTWAARTS 9
DUBAI

CHOCOLATE CITY 44
GUANGZHOU

DE CHINESE DEUR GAAT OPEN 105
BEIJING

ER ZIJN VEEL SOORTEN SLANGEN 145
JINHUA

SHUDI'S VRIENDEN 180
BEIJING

WIJ ZIJN JULLIE BROEDERS 199
SHANGHAI

DE PIJN VAN LI BAOPING 212
BEIJING

AFRIKA DOOR EEN CHINESE LENS 222
JINHUA

ALWAYS DREAMING 234
ZUID-AFRIKA

BLAUWE OGEN EN EEN CHINESE GLIMLACH 281
CONGO

Tripoli

LIBIË

MALI

Markala

Bamako

IVOOR
KUST

NIGERIA

Jos

Lagos

Port Sudan

SUDAN

ZUID-
SUDAN

ETHIOPIË

Abadan

SOMALIË

Douala

Brazzaville

Pointe Noire

KAME-
ROEV
CONGO

Kisangani

DR CONGO

Bukavu

Kinshasa

Matadi

UGANDA

KENIA

TANZANIA

Mogadishu

Mombasa

Dar es
Salaam

Lubumbashi

ANGOLA

ZAMBIA

Lusaka

NAMIBIË

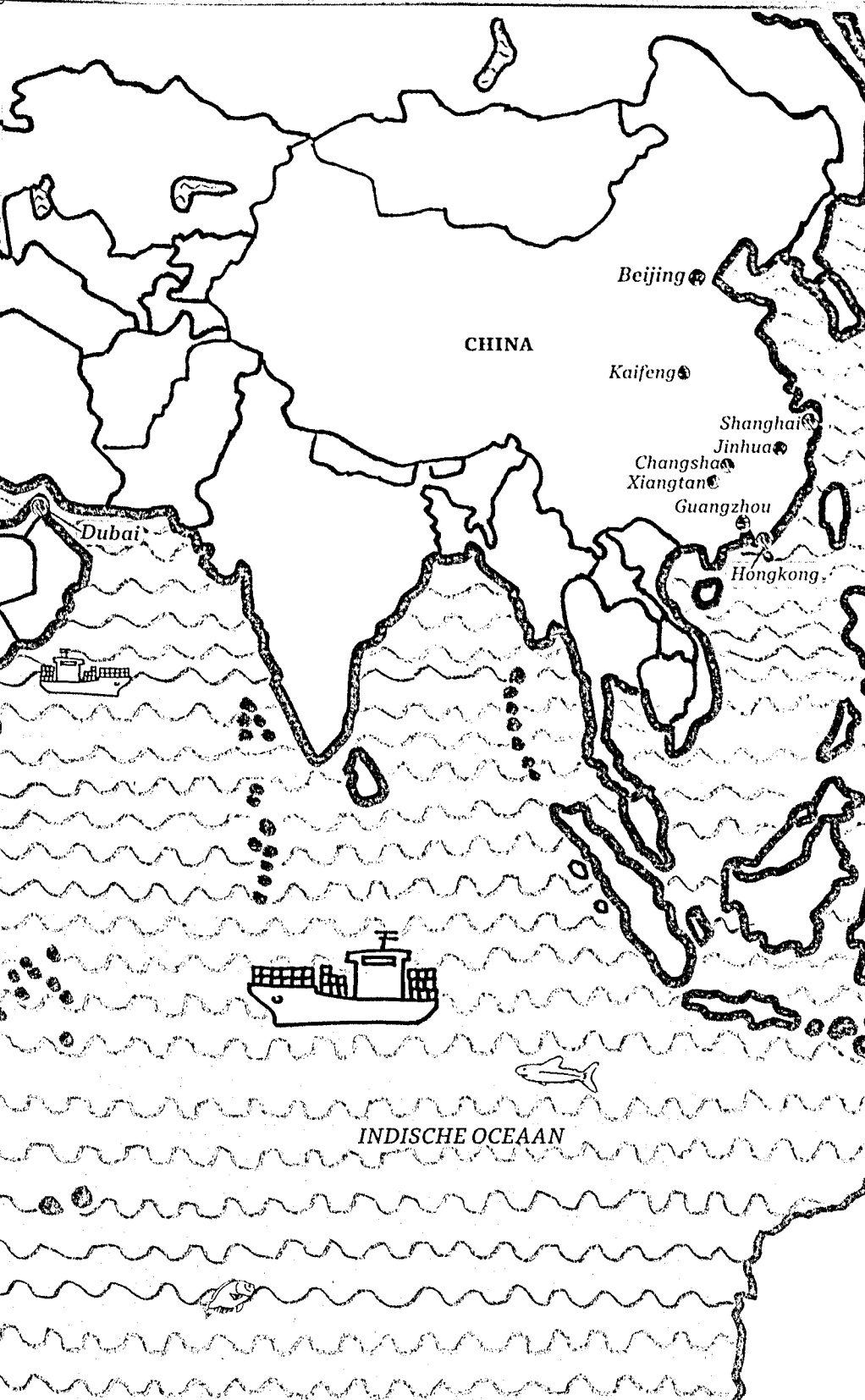
Nelspruit

Newcastle

ZUID-
AFRIKA

Durban

ATLANTISCHE OCEAAN

CHINA

Beijing

Kaifeng

Shanghai

Jinhua

Changsha

Xiangtan

Guangzhou

Hongkong

Dubai

INDISCHE OCEAAN

DE BEWEGING OOSTWAARTS

DUBAI

De winkel van Sachin en Vishal Duseja in het oude centrum van Dubai is een pijpenla, ingeklemd tussen een elektronica-zaakje en een lampenwinkel. Buiten staat een glimmend showmodel van een brommer geparkeerd, binnen zit Vishal, de jongste van de twee broers, te telefoneren.

Hij staat op om me te begroeten, wijst naar een stoel tegenover hem, maakt een *Sit! Sit!*-gebaar, glimlacht uitnodigend - zonder zijn telefoongesprek te onderbreken. Tussen zijn stugge zwarte haren glinstert her en der wat grijs, maar verder heeft hij niets van zijn jongensachtige uitstraling verloren. Hij onderhandelt met een klant in Zimbabwe over een lading poedertjes tegen uitdroging. Als het scherm van zijn tweede telefoon oplicht, maakt hij snel een einde aan het gesprek.

'Zo gaat het hier de hele dag,' zegt hij, de telefoon oppakend. Het is de agent van Senke-motoren, die hij kortgeleden heeft bezocht in Oost-Congo. '*Boss, habari gani! Habari ya*

Goma?' roept Vishal enthousiast, overschakelend op Swahili. (Hoe gaat het, *boss!* Hoe is het in Goma?) Het is twee uur vroeger in Goma dan in Dubai - de werkdag is daar net begonnen.

Sachin komt de trap af, zwaarder dan ik me hem herinner, zorgelijk als altijd. Hij is astmatisch, het type dat moeilijk stil kan zitten, dat het best kan nadenken wanneer hij beweegt. Ongedurig staat hij bij Vishals bureau te dribbelen, zijn rug lichtjes gebogen - een bokser in de ring. 'Wat zijn de vrachtkosten naar Zimbabwe ook alweer?'

Ze praten verder in het Hindi, maar als ik weg wil gaan, maant Vishal me te blijven en laat een mannetje aanrukken dat zoete Indiase thee met melk brengt. 'We zijn zó klaar.'

De winkel is de etalage van hun groothandel; aan detailverkoop doen ze in dit deel van Dubai niet. De spullen op de glazen schappen zijn me vertrouwd - ik ken ze van Afrika: schoppen, machetes, rubberlaarzen, pannensets, ouderwetse kolenstrijkijzers, thermoskannen, maar ook poedermelk, sardines en mayonaise. De slingers koekjes - vijf minuscule biscuitjes per pakje - hangen in Afrika aan winkeldeuren, of zijn te koop op tafeltjes langs de weg in regionen waar olielampen het ook goed doen.

Het zware plastic gordijn voor de deuropening gaat opzij en hun Congolese medewerker Albert komt binnen, gevolgd door een zakenman uit Ghana die agent van de Duseja's wil worden. Vishal bestelt meer thee. Duseja General Trading heeft al een Senke-agent in Ghana, maar de man zou hun huismerk kunnen vertegenwoordigen. Naar Ghana vliegen is voor Vishal een kleine moeite; binnenkort moet hij naar Casablanca - kan hij doorreizen. Hij haalt een folder tevoorschijn, legt de voorwaarden uit. 'Je bepaalt zelf de prijs, daar hou ik me niet mee bezig,' zegt hij. 'Als je een hoge marge neemt, zal je minder verkopen; bij een lage marge gaan de motoren natuurlijk vlugger van de hand. De winst die je maakt, is je geschenk van God.'

De Duseja's hebben vijftien agenten in Afrika en er komen

er elk jaar bij. 'Wij leveren alleen,' zegt Vishal tegen mij, 'de rest doen zij - je kan de Romeinen niet leren hoe ze in Rome handel moeten drijven.'

Sachin is weer naar boven gegaan, waar nog meer personeel zit - het zoekt er van de Indiase ringtones. Wanneer ik opsta, protesteert Vishal niet langer. Ik maak een wandelingetje langs de schappen, die bedekt zijn met een fijn laagje woestijnzand, ga op zoek naar het geluid van stromend water dat ik sinds mijn binnenkomst hoor. Bij de ingang, tussen posters van Senke-motoren, hangt een driedimensionaal rustiek landschapje met plastic gebladerte. Het water dat uit een neprots klatert, zou een minuscuul rad in beweging moeten zetten, maar het heeft te weinig debiet, zodat het onverrichter zake een vijvertje in stroomt. En dat de hele dag door.

Het Pakistaanse hoofd van de VN-Vredesmissie in Kisangani - de stad aan de Congostroom waar ik in 2000 woonde - vertelde me het eerst over de Duseja's. Tot zijn verbazing had hij basmatirijst gevonden, zei hij, in een Indiaas winkeltje dat de twee broers uitbaatten in het centrum.

Kisangani was in handen van Congolese rebellen en hun Rwandese en Ugandese bondgenoten. Veel buitenlanders waren er niet, vroeg of laat kwam je elkaar vanzelf tegen. Ik zat achter op de motor bij een Congolese vriend toen een brommer naast me stopte. De bestuurder keek me nieuwsgierig aan: 'Wat doe jij hier!' Het was Sachin. Vishal ontmoette ik in het enige telefoonzaakje in de stad. De gelijkenis met zijn oudere broer was treffend - dat kon niet missen.

Hun winkel was een eenvoudige nering waar het tussen de rijst, suiker, batterijen, kaarsen en lucifers rook naar goedkope zeep - niet zo verschillend van Salims winkeltje in V.S. Naipauls *Een bocht in de rivier*. Maar de gebroeders Du-

seja leken in niets op de sombere Salim; voor hen was Kisangani een stad vol perspectieven. Ze hadden contact met de Portugese diamanthandelaars die kantoor hielden in een hotel, kenden de Indiërs van de VN, waren op de hoogte van de laatste nieuwtjes. Hun winkel was een uitkijkpost, begreep ik, een plaats van waaruit ze de markt verkenden.

Sachin vloog vaak naar Dubai, waar hun families woonden en waar hij zo te horen nog andere verantwoordelijkheden had. Vishal paste intussen op de winkel. In 1991 was Vishal begonnen te reizen langs de oostkust van Afrika. Hij had Swahili geleerd en was steeds verder het Afrikaanse continent in getrokken - tot hij in Kisangani belandde. Hij en Sachin volgden Franse les bij Albert, een Congolese predikant van de pinkstergemeente die zo betrouwbaar was dat ze hem een baan als winkelbediende aanboden.

Voor mijn aankomst waren de Ugandese en Rwandese rebellen slaags geraakt vanwege geschillen over de goud- en diamantmijnen rond Kisangani en in de zomer van 2000 liep de spanning andermaal hoog op. Sachin en zijn Indiase boekhouder stonden op het punt naar Uganda te vluchten toen ze een Canadees van Indiase afkomst uit het vliegtuig zagen stappen. 'Wat kom jij doen,' riep Sachin, 'het wordt hier oorlog!' Maar de man lachte hem uit; welingelichte kringen in Uganda hadden hem verzekerd dat er niets aan de hand was. Waarop ze met z'n drieën de stad in reden.

Sachin vervloekte zijn eigen goedgelovigheid toen het geweld de volgende ochtend losbarstte en hij van het ene op het andere moment afgesloten was van de buitenwereld. Op de tweede dag landde een gemeen fluitend projectiel in zijn achtertuin en sloeg daar een krater. Verscholen achter een kast wachtte Sachin zijn einde af. Op de derde dag klopte er iemand op het poortje. Het was zijn winkelbediende Suleiman, die de kogelregen had getrotseerd in de hoop dat de winkel open zou gaan; geïnteresseerd informeerde hij hoe het met zijn *patron* was gesteld.

Zes dagen en duizend doden later werd het weer rustig in de stad. Sachin dacht aan een Indiase zakenvriend die hem enige maanden eerder had opgezocht, het komen en gaan in zijn winkel had gadegeslagen en gevraagd: 'Wat wil je eigenlijk, een groot stuk van de kleine cake of een klein stuk van de grote cake?'

Het beeld van de kleine cake - Congo - en de grote cake - de wereld - spookte sindsdien door zijn hoofd. Op een dag zou de oorlog voorbij zijn, had hij zichzelf voorgehouden, dan zou Kisangani opleven en zou hij een voorsprong hebben op iedereen die er zaken kwam doen. Maar hij had zijn verblijf bijna met de dood moeten bekopen. Zijn vriend had gelijk: hij moest weg.

Terug in Dubai dacht hij aan de vrome Albert, die hij in Kisangani had achtergelaten; Albert die rookte noch dronk en zelfs weigerde drank voor zijn patron te kopen. Het oosten van Congo was door de oorlog afgesneden van de hoofdstad Kinshasa, waardoor steeds meer commerçanten zich in Dubai kwamen bevoorraden. Wat als hij Albert hiernaartoe haalde? Die zou zijn landgenoten als geen ander de weg kunnen wijzen naar Duseja General Trading.

'We zijn zó klaar,' zei Vishal die eerste dag, maar al gauw ontdek ik dat hij en Sachin helemaal geen tijd voor me hebben. Voorbij zijn de uren waarin ik met Vishal in Kisangani aan de rivier de Tshopo zat, luisterend naar de krijsende apen en de wilde papegaaien in het evenaarsbos aan de overkant; voorbij de tijd dat Sachin, op weg naar Marokko, een tussenstop maakte in Brussel en we na het diner in een waterpijpcafé belandden. Hun imperium is flink gegroeid. Niet alleen zijn zij de exclusieve vertegenwoordiger van Chinese Senkemotoren in Afrika geworden, ze importeren tevens Italiaanse

motoren en ook in India doen ze zaken.

Albert verschijnt 's ochtends onveranderlijk gekleed in een broek met een vouw, pen in het zakje van zijn hemd, zwarte schoenen die ondanks het stof in de straten altijd glimmen. Hij draagt een montuurloos intellectuelenbrilletje en is, net als zijn patron, een en al ernst. Geen spoor van de blijmoedigheid die Vishal uitstraalt.

Tegen tien begint Albert aan zijn ronde door Deira, zoals het oude centrum van de stad heet. Kijken wie waar logeert, wie wat koopt, en ondertussen stand-by zijn ingeval de Duseja's hem nodig hebben. Die ochtend duik ik met hem de smalle straatjes in, waar mannen in lange jurken en met gehaakte hoofddeksels karren met kartonnen dozen voortduwen, en Chinezen op minifietsjes tussen de wandelaars zigzaggen. De steegjes van Deira houden de koelte van de nacht nog even gevangen, maar daarbuiten maakt de stad zich op voor een loeihete dag.

De meeste winkeltjes zijn net zo klein als dat van de Duseja's en binnen spelen zich soortgelijke taferelen af: verkopers drinken thee met hun klanten, nemen hun catalogus met hen door, demonstreren hun waren of zitten - als ze geen aanloop hebben - wippend op hun stoel, één been onder zich, te roken achter hun computer.

Alberts eerste halte is het Royal Prince Hotel, waar veel Congolese handelaars logeren. Voor 120 dirham (25 euro) per persoon inclusief ontbijt slaap je er in een *mixed room*, een kamer met drie bedden. De Indiase hotelmanager zit onder een portret van sjeik Mohammed, de emir van Dubai, naar buiten te staren. 'Waar blijven je vrienden?' vraagt hij, Albert de gastenlijst toeschuivend. 'Ze hadden hier allang moeten zijn.' Rond de jaarwisseling is het altijd rustig, dan brengen de commercianten hun tijd door met hun familie, maar het is nu eind maart, hun voorraden zouden zo langzaam op moeten zijn. 'Het is crisis in Congo,' zegt Albert terwijl hij de lijst bestudeert, 'de dollar is gestegen, de mensen hebben geen geld.'

Hij voert een gesprek met een Nigeriaanse handelaar die motoren wil kopen, maar niet zulke grote als die van de Duseja's; groet de Rwandese werknemer van een containerbedrijf, die hem vertelt dat een bevriende commerciant in de stad is, noteert diens nummer. 'Ik zaai,' zegt Albert, 'en daarna oogst ik.'

Zijn telefoon rinkelt voortdurend. Een predikant in Kisangani vraagt of Albert voor hem naar een huisbioscoop kan zoeken, een ander wil weten of de elektrische zaag die Albert voor hem kocht al onderweg is, een kennis uit Bukavu informeert naar de prijs van een rijstmolen. Albert heeft zelf ook een winkeltje geopend in Kisangani. Hij heeft er zijn zoon, die geneeskunde studeerde, voor van school gehaald. 'Want anders gaan mensen er met je geld vandoor.'

Op de brede Al Musallastraat, waar de hitte al aanzwelt, stapt Albert het airconditioned rijk binnen van de Libanese Antoine, een kalende vijftiger die aan het einde van een tunnel vol maatpakken, hemden, schoenen en dassen een Arabische krant zit te lezen. We zijgen neer bij zijn triplex tafeltje, krijgen een bekertje water uit de koeler en kijken naar de dikke Egyptische bediende die, op aanwijzingen van twee Nigeriaanse klanten, met een haak het ene na het andere pak uit de rekken tilt.

Ik ken deze maatpakken met hun *George Arman*-merkjes op de mouwen, de opzichtige lichtbruine en zwarte punt-schoenen - mijn Congolese vrienden dragen ze bij officiële gelegenheden en ook veel nieuwbakken Afrikaanse politici lopen erin rond. De schouders zijn vaak te breed, de mouwen te lang, alsof ze op de groei zijn gekocht. Ik begrijp nu waarom: een handelaar brengt er een stel mee en daar moeten zijn klanten het dan mee doen.

Een van de twee Nigerianen koopt zes streepjespakken tegen groothandelsprijs: 130 dirham (27 euro) per stuk. 'Die andere woont hier,' fluistert Antoine in het Frans, 'straks geef ik hem 5 procent commissie, dat heeft hij eerder vanochtend met mij onderhandeld.'

Als de Afrikanen er niet waren, zou dit deel van Dubai volgens Antoine failliet gaan. De meesten hebben een klein budget, sommigen komen binnen in een short en een T-shirt, maar ze kopen. Laatst heeft hij zitten turven, tot tweemaal toe. Negentig van de honderd Afrikanen kochten iets; bij de Indiërs en Iraniërs kwam hij maar aan 10 procent.

Zijn klanten uit Zambia en Malawi zijn het aardigst. Nigeriërs zijn brutaal, ze zeggen: *'Give that to me!'* en gooien de kleren die ze hebben gepast op een hoop. Met Somaliërs en Sudanese kan hij Arabisch spreken, maar ze zijn net zo onbeschoft.

Antoine praat maar door, alsof hij heeft zitten wachten op iemand aan wie hij dit allemaal kan vertellen. Intussen houdt hij de twee Kenianen in het oog die zijn binnengewandeld. Een van hen past een vest, kijkt vergenoegd in de spiegel, vraagt aan de ander wat die ervan vindt. *'Zie je hoe hij zichzelf staat te bewonderen? Net of hij Alain Delon is!'*

Ik zou nog wel even in dit koele paradijs willen blijven, maar Albert zit op zijn stoel te draaien. Hij moet iets ophalen in zijn appartement. De Al Musallastraat is inmiddels in de greep van een laaiende hitte. Leunend tegen een winkelpui werkt een geblondeerde vrouw haar make-up bij. Albert volgt mijn blik en lacht. De drie Aziatische meisjes die ons op wankel hakken passeren zijn ook duidelijk op jacht. *'Russische, Chinese, Afrikaanse - op de Al Musallastraat heb je het voor het uitkiezen,'* zegt hij. *'Ik weet er alles van, want ik woon vlakbij.'* Hij deelt zijn appartement met een landgenoot die ook voor de Duseja's werkt. Twee bedden, gescheiden door een kast; een computer, een keukentje dat vol staat met dozen die een Congolese commerciant heeft achtergelaten, een raam dat uitziet op een steegje.

16 *'Ik werd eens wakker van een enorm kabaal op straat,'* zegt Albert. *'Ik keek uit het raam en zag dat twee jonge politiemannen een zwarte prostituee achternazaten.'* De politie in Dubai komt grotendeels uit Pakistan en Albert merkte dat de jon-

gens niet goed raad wisten met de vrouw, die het op een gillen had gezet alsof ze werd aangevallen. Hier en daar gingen ramen open, verstoorde slapers tuurden naar buiten. Ineens trok de vrouw haar paan omhoog en begon rechtopstaand te plassen. Verschrikt deinsden de agenten achteruit. Toen de vrouw klaar was, wandelde ze met opgetrokken paan naar hen toe, verwensingen schreeuwend die Alberts kennis van het Engels ver te boven gingen. Tot zijn verbazing zetten de agenten het op een lopen. 'Je begrijpt,' zegt hij, 'met dat soort politie...'

Tussen halftwee en halfvijf zijn de winkels in Deira gesloten, waarna ze tot een uur of elf openblijven. We eten in een restaurantje op de eerste etage van een Indiaas hotel. Een zeshalftal tafels, een prikbord met reclame voor containermaatschappij Al Heelam, *your gateway to Africa*. Twee Congolese vrouwen serveren gegrilde tilapia, *fufu* (maniokbrij) en *pondu* (maniokbladeren) uit een nis in de muur.

Aan een belendende tafel zit een Nigeriaanse handelaar die net terugkomt uit Guangzhou, de havenstad in de Chinese Pareldelta - bij ons beter bekend als Kanton. Albert spitst zijn oren: steeds meer Afrikaanse commercianten gaan die kant op, ze beginnen Dubai over te slaan, al is het aanbod in Dubai volgens hem veel gevarieerder. De Duseja's verkopen waren uit India, China, Europa, Korea en Iran - in China kan je alleen Chinese producten kopen. Bovendien is Guangzhou veel riskanter. 'Laatst bestelde iemand een container vol stukken zeep. De zeep was bij het laden nog niet helemaal hard. Toen ze de container openmaakten, troffen ze één blok zeep aan.'

Albert hoopt een huisbioscoop voor de Congolese predikant te vinden in Bur Dubai, aan de overkant van de kreek, waar je alles per stuk kan kopen. In de *abra*, de traditionele houten watertaxi die passagiers van de ene naar de andere oever brengt, zitten we plotseling tussen de toeristen. Albert kijkt verdoofd om zich heen, alsof hij net is ontwaakt. Hij komt

hier zelden, hij weet weinig of niets van het leven buiten Deira, van de befaamde luxe winkelcentra waar haaien en roggen zwemmen in een oceaانبloauw aquarium, waar fonteinen 's avonds dansen op de maat van Arabische muziek.

De man van de zaagmachine belt weer. Tijdens Alberts laatste bezoek aan Kisangani gaf die hem een diamant mee om in Dubai te verkopen. Met een deel van de opbrengst kocht Albert een elektrische zaag, de rest van het geld bewaarde hij. De man kondigt aan dat een bevriende commercant op weg is naar Dubai; Albert mag hem het resterende bedrag geven, zodat die het ter plaatse kan besteden.

'En hoe krijgt hij zijn geld dan terug?'

'Dat heeft zijn vriend hem net gegeven. Daarom krijgt die straks cash van mij.' Alles werkt in Dubai op deze manier, zegt hij, doorgaans komt er geen bank aan te pas. *Hawala* - ook Sachin en Vishal maken gebruik van dit informele transactiesysteem. Er gaan miljoenen in om, zal ik leren, waaronder veel zwart geld. De Verenigde Staten zijn er beducht voor, want ook Al Qaida doet betalingen via *hawala*.

Maar sommige handelaars reizen liever met cash. Albert wachtte eens tevergeefs op het telefoontje van een commercant die hij van het vliegveld moest halen. De volgende ochtend toog hij ietwat ongerust naar diens hotel. De receptionist zei dat de man op zijn kamer was, maar hoe hard Albert ook klopte, het bleef stil daar binnen.

Tegen de middag belde de commercant hem eindelijk. '*Mina kufa*,' zei hij. (Ik ben kapot.) Hij had een Franse vrouw - tenminste, ze beweerde dat ze Française was - ontmoet in het vliegtuig van Harare naar Dubai. Ze waren aan de praat geraakt en van elkaar gaan houden, zoals hij het noemde. Albert schudt het hoofd. 'Van elkaar gaan houden! Dat soort ontmoetingen brengt gegarandeerd ongeluk.' Bij hun aankomst waren ze naar een bar gegaan, waarna hij de vrouw had meegenomen naar zijn hotelkamer. Voor hij iets had kunnen ondernemen was hij in slaap gevallen. Toen hij wakker werd,

was niet alleen de vrouw verdwenen, maar ook de 25 000 dollar die hij in een nylonkous om zijn heupen had gedragen.

'Ze heeft vast een slaapmiddel in zijn drankje gedaan,' zegt Albert. Hij heeft het verhaal met leedvermaak verteld en zal de volgende dagen menige anekdote uit het onfortuinlijke leven van zijn zondige kennissen opdissen. Er zijn hier zoveel vrijgezellen - ook Afrikaanse vrouwen die als commercante naar Dubai reizen, ontdekken na een tijdje dat er nog andere manieren zijn om aan geld te komen.

In een lift kwam Albert onlangs een Ugandese vrouw tegen die zijn telefoonnummer vroeg en hem het hare wilde geven. Eerst weigerde hij, maar vervolgens gaf hij het toch. Toen ze hem belde, vroeg hij haar naar de winkel van de Duseja's te komen en sprak haar streng toe. 'Het leven dat je leidt is niet goed,' zei hij, 'ik ben een predikant en...' 'Maar dat is geen probleem,' riep ze, 'ik heb een heleboel klanten die predikant zijn!'

Al heb ik niets te kopen of te verkopen, ook mijn dagen in Dubai lopen algauw vol. Ik logeer bij Imelda, een Burundese die ik ken uit Congo, waar ze tijdens de oorlog manager was van een luchtvaartmaatschappij in de rebellenstad Goma. In Dubai werkte ze aanvankelijk voor een makelaarskantoor, maar de huizenmarkt is in elkaar geklapt, hoog boven de stad heffen stilstaande bouwkransen hun metalen armen hulpeloos ten hemel. Tegenwoordig zit Imelda in de diamant- en goudhandel: ze bemiddelt tussen Afrikaanse aanbieders en lokale kopers, strijkt na afloop een percentage op.

Ze woont in de buurt van het vliegveld, in een zandkleurig appartementencomplex in Jemenitische stijl. De hoge, sprookjesachtige huizen hebben kleine ramen en oriëntaalse balkons. Bij helder weer kan je vanaf het balkon het zakencen-

trum van Dubai zien, een Manhattan van hightech gebouwen dat fonkelend opstijgt uit de woestijn. Maar soms loeit een vervaarlijke zandstorm rond het huis, die de stad in de verte reduceert tot een gelige luchtspiegeling van antieke zuilen.

Sinds de crisis is het appartement te duur geworden voor Imelda en deelt ze het met een Oostenrijkse en een Iraanse vriendin. Het interieur heeft een charmante kitschstijl: leren banken met oosterse kleden, lampen met glaskralen, namaaksnoepjes in schaaltes - alles is rood of wit, klingelt en blinkt. In de slaapkamer staat een familie pluchen beren, al zijn Imelda en haar vriendinnen de veertig voorbij. Er is eigenlijk helemaal geen plaats voor mij, ik slaap op een bank in de salon, waar Imelda nachtenlang naar tenniskampioenschappen zit te kijken, maar ik klamp me vast en maak me klein: ik heb aan het begin van deze reis nog geen zin om neer te strijken in een commerciantenpension in Deira.

's Ochtends neem ik de taxi naar het oude centrum van de stad. De chauffeurs komen veelal uit Bangladesh of Pakistan, hun Engels is net goed genoeg om me naar mijn bestemming te brengen. Nu en dan maken we een praatje. 'Hoe is het leven hier?' vraag ik aan een Afghaan die nors door de straten stuurt. *'Money good, life no good,'* zegt hij.

Ik ga langs de winkel van de Duseja's, loop een eindje mee met Albert. Als die er niet is, bezoek ik de Libanese Antoine en zijn goeiige Egyptische helper Aiman, die op een stoel bij de deur zit of eropuit wordt gestuurd om te spioneren in belendende winkels. Omdat hij zo dik is, heeft hij een moeilijke maat - niemand vindt het raar dat hij op zoek gaat naar kleren en uiteindelijk niets koopt. Sinds Aiman heeft ontdekt dat een winkel verderop pakken aanbiedt voor 100 dirham (20 euro), heeft Antoine de prijs van de zijne verlaagd naar 95. 'Want voor een Afrikaan is een verschil van 5 dirham al interessant.'

20

Antoine heeft een ongezonde kleur van het binnen zitten en al is zijn winkel onberispelijk schoon en is er altijd wel aanloop, hij ziet er terneergeslagen uit. Op een ochtend vertelt hij

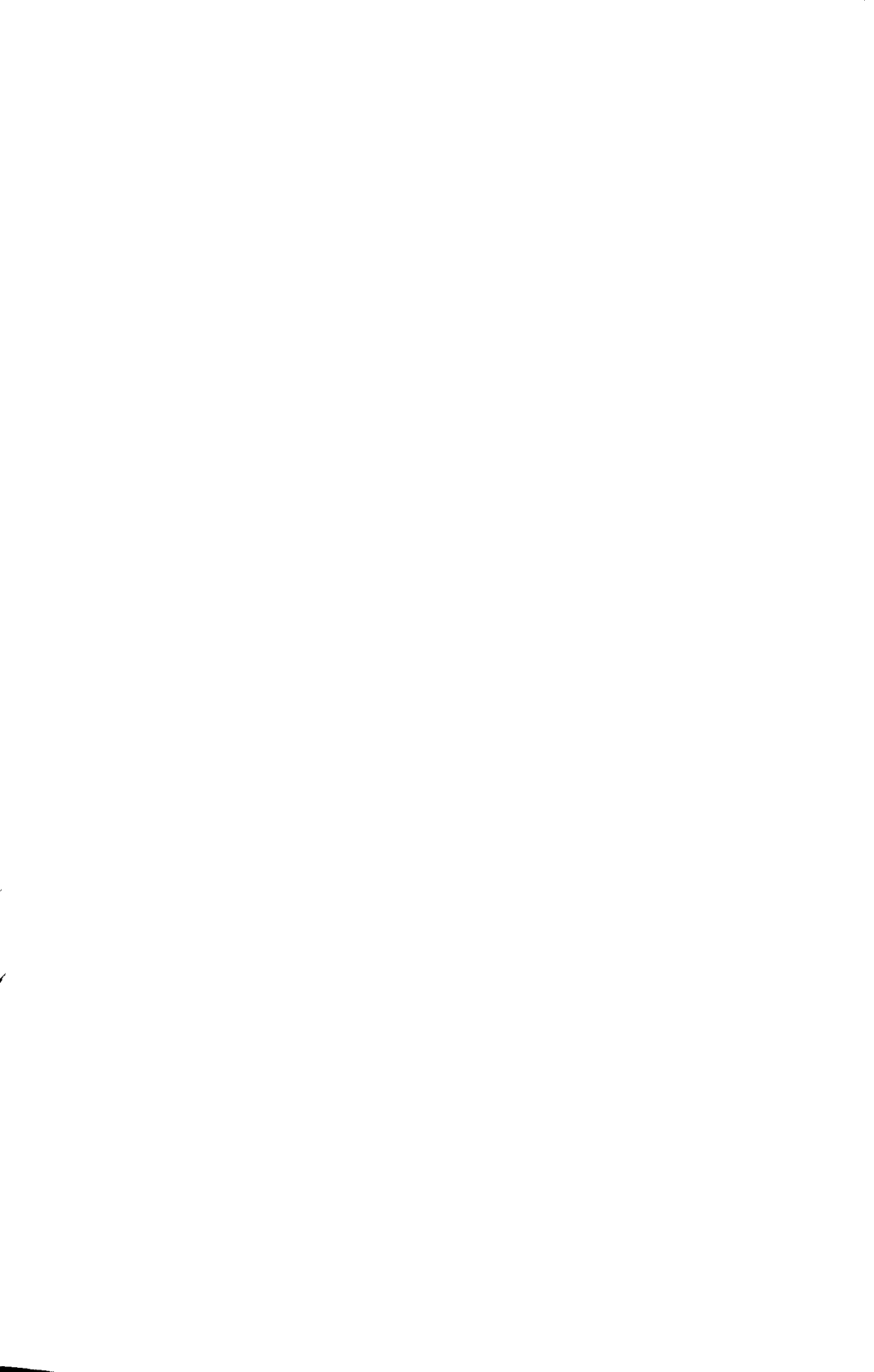
dat hij vroeger een textielfabriek had in Libanon. 'Ik was een koning in die tijd,' zegt hij, 'ik bezocht beurzen in Milaan, Florence, Barcelona - mijn vrouw en mijn schoonmoeder adreerden me.'

De achtereenvolgende oorlogen in Libanon kregen hem niet klein, vaak reed hij naar zijn werk met een stapel zandzakken op de passagiersstoel om zich te beschermen tegen sluipschutters, of moest hij lijken wegslepen die zijn doorgang belemmerden. Maar in 2004 ging zijn fabriek failliet. Door de oorlog, zegt hij. Als ik aandring, geeft hij toe dat het ook kwam door de mondialisering, door het goedkope textiel dat uit China werd geïmporteerd. Hij zucht verdrietig. 'Mijn vrouw en mijn schoonmoeder - ze lieten me van de ene op de andere dag vallen.'

Driehonderd man personeel had hij. Hij leende geld van de bank om hun laatste salaris te betalen, maar slaagde er niet in het fabrieksgebouw te verkopen, waardoor hij zijn lening niet kon aflossen. Hij besloot te vluchten. Sindsdien zit hij in Dubai, stuurt geld voor de studie van zijn kinderen naar Libanon en woont in een flatje boven de winkel. Met zijn vrouw heeft hij geen contact meer; zijn schoonmoeder heeft hem de oorlog verklaard.

'Er zitten hier heel wat Libanezen zoals ik,' zegt hij. 'De eerste jaren deden we goede zaken, maar de crisis heeft ons een klap in het gezicht gegeven. Jarenlang dacht de emir van Dubai dat zijn stad het centrum van de wereld was en bouwde hij erop los. Maar waarom zou je hier willen wonen? In het voorjaar is het nog uit te houden, maar acht maanden per jaar is het zo heet dat je niet buiten kan komen. Iedereen die geïnvesteerd heeft in de bouwsector, trekt zich de haren uit het hoofd van spijt.'

Even leek het alsof de crisis Afrika zou overslaan. Dat komt volgens hem omdat Afrikanen nauwelijks met banken werken. Ze leven niet op krediet: het geld waarover ze praten, dat hebben ze. Maar zij beginnen het ook te voelen.

LIEVE JORIS

OP DE VLEUGELS
VAN DE DRAAK

REIZEN TUSSEN AFRIKA EN CHINA

Uitgeverij Augustus
Amsterdam • Antwerpen

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek subsidie van het
Nederlands Letterenfonds, het Vlaams Fonds voor de Letteren en het
Netherlands Institute for Advanced Study

Copyright © 2013 Lieve Joris en uitgeverij Augustus, Amsterdam
Omslagfoto Merlijn Doomernik, met dank aan
modellenbureau Moederannecasting
Omslagontwerp en typografie Suzan Beijer
Foto van de auteur Chris van Houts

ISBN 978 90 450 2461 5

NUR 320

www.atlascontact.nl

www.lievejoris.be

www.lievejoris.nl

INHOUD

DE BEWEGING OOSTWAARTS 9

DUBAI

CHOCOLATE CITY 44

GUANGZHOU

DE CHINESE DEUR GAAT OPEN 105

BEIJING

ER ZIJN VEEL SOORTEN SLANGEN 145

JINHUA

SHUDI'S VRIENDEN 180

BEIJING

WIJ ZIJN JULLIE BROEDERS 199

SHANGHAI

DE PIJN VAN LI BAOPING 212

BEIJING

AFRIKA DOOR EEN CHINESE LENS 222

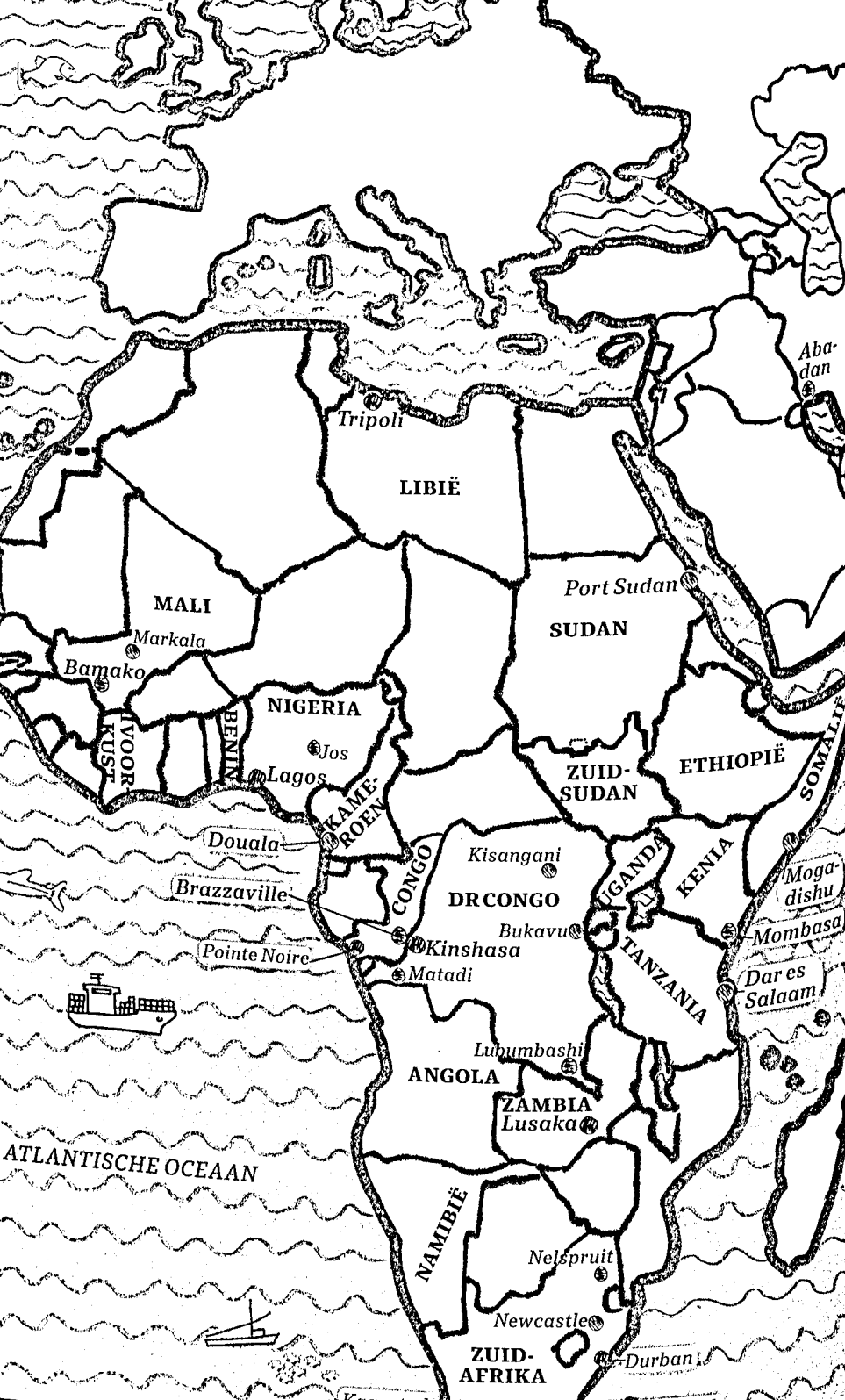
JINHUA

ALWAYS DREAMING 234

ZUID-AFRIKA

BLAUWE OGEN EN EEN CHINESE GLIMLACH 281

CONGO

Tripoli

LIBIË

MALI

Markala

Bamako

IVOOR
KUST

BENIN

NIGERIA

Jos

Lagos

KAME-
ROEN

Douala

Brazzaville

Pointe Noire

CONGO

DR CONGO

Bukavu

Kinshasa

Matadi

Lubumbashi

ANGOLA

ZAMBIA
Lusaka

NAMIBIË

Nelspruit

Newcastle

ZUID-
AFRIKA

Durban

Port Sudan

SUDAN

ZUID-
SUDAN

ETHIOPIË

Abadan

SOMALIË

UGANDA

KENIA

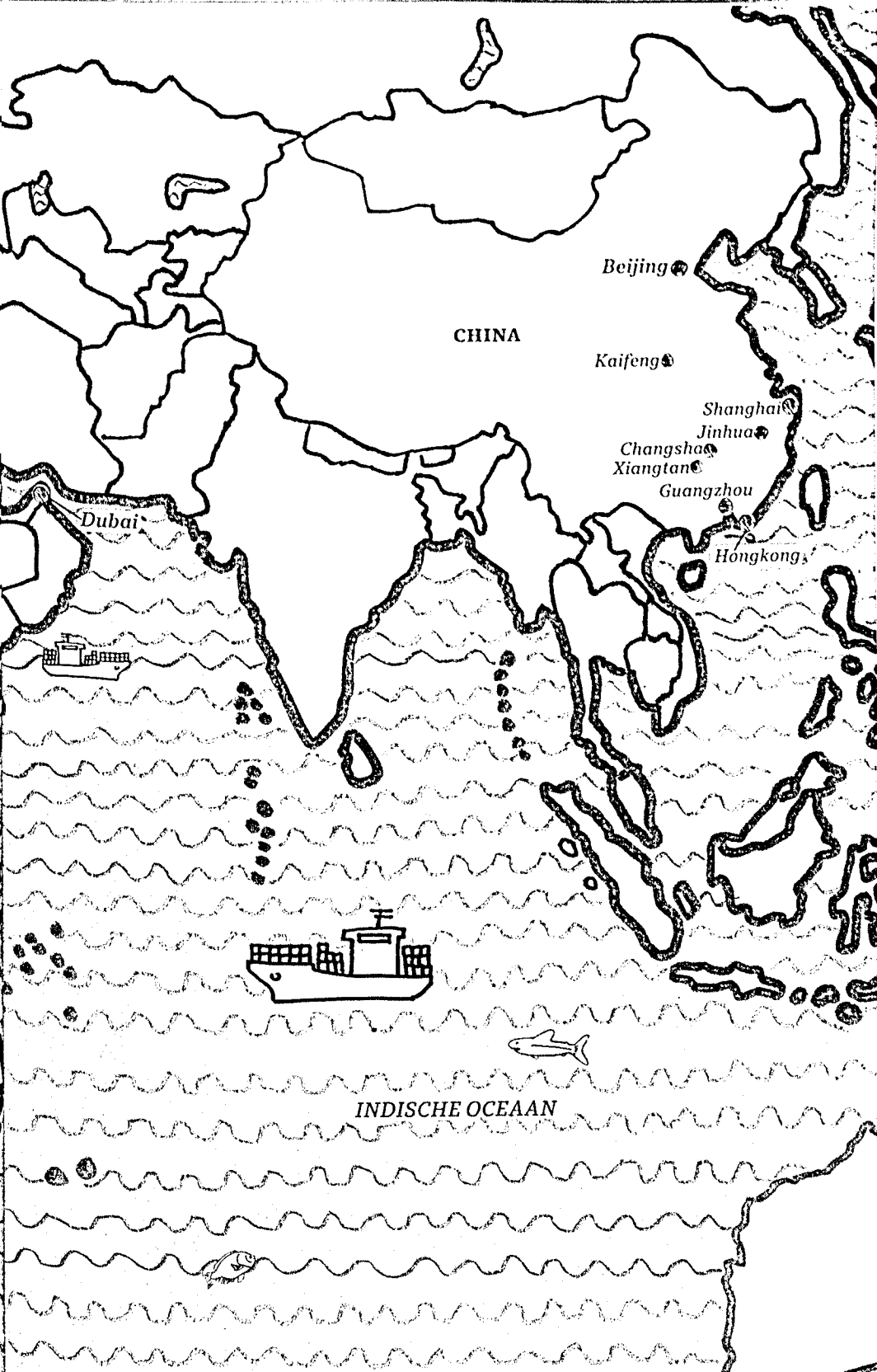
TANZANIA

Mogadishu

Mombasa

Dar es Salaam

ATLANTISCHE OCEAAN

CHINA

Beijing

Kaifeng

Shanghai

Jinhua

Changsha

Xiangtan

Guangzhou

Hongkong

Dubai

INDISCHE OCEAAN

DE BEWEGING OOSTWAARTS

DUBAI

De winkel van Sachin en Vishal Duseja in het oude centrum van Dubai is een pijpenla, ingeklemd tussen een elektronica-zaakje en een lampenwinkel. Buiten staat een glimmend showmodel van een brommer geparkeerd, binnen zit Vishal, de jongste van de twee broers, te telefoneren.

Hij staat op om me te begroeten, wijst naar een stoel tegenover hem, maakt een *Sit! Sit!*-gebaar, glimlacht uitnodigend - zonder zijn telefoongesprek te onderbreken. Tussen zijn stugge zwarte haren glinstert her en der wat grijs, maar verder heeft hij niets van zijn jongensachtige uitstraling verloren. Hij onderhandelt met een klant in Zimbabwe over een lading poedertjes tegen uitdroging. Als het scherm van zijn tweede telefoon oplicht, maakt hij snel een einde aan het gesprek.

'Zo gaat het hier de hele dag,' zegt hij, de telefoon oppakend. Het is de agent van Senke-motoren, die hij kortgeleden heeft bezocht in Oost-Congo. '*Boss, habari gani! Habari ya*

Goma?' roept Vishal enthousiast, overschakelend op Swahili. (Hoe gaat het, *boss!* Hoe is het in Goma?) Het is twee uur vroeger in Goma dan in Dubai - de werkdag is daar net begonnen.

Sachin komt de trap af, zwaarder dan ik me hem herinner, zorgelijk als altijd. Hij is astmatisch, het type dat moeilijk stil kan zitten, dat het best kan nadenken wanneer hij beweegt. Ongedurig staat hij bij Vishals bureau te dribbelen, zijn rug lichtjes gebogen - een bokser in de ring. 'Wat zijn de vrachtkosten naar Zimbabwe ook alweer?'

Ze praten verder in het Hindi, maar als ik weg wil gaan, maant Vishal me te blijven en laat een mannetje aanrukken dat zoete Indiase thee met melk brengt. 'We zijn zó klaar.'

De winkel is de etalage van hun groothandel; aan detailverkoop doen ze in dit deel van Dubai niet. De spullen op de glazen schappen zijn me vertrouwd - ik ken ze van Afrika: schoppen, machetes, rubberlaarzen, pannensets, ouderwetse kolenstrijkijzers, thermoskannen, maar ook poedermelk, sardines en mayonaise. De slingers koekjes - vijf minuscule biscuitjes per pakje - hangen in Afrika aan winkeldeuren, of zijn te koop op tafeltjes langs de weg in regionen waar olielampen het ook goed doen.

Het zware plastic gordijn voor de deuropening gaat opzij en hun Congolese medewerker Albert komt binnen, gevolgd door een zakenman uit Ghana die agent van de Duseja's wil worden. Vishal bestelt meer thee. Duseja General Trading heeft al een Senke-agent in Ghana, maar de man zou hun huismerk kunnen vertegenwoordigen. Naar Ghana vliegen is voor Vishal een kleine moeite; binnenkort moet hij naar Casablanca - kan hij doorreizen. Hij haalt een folder tevoorschijn, legt de voorwaarden uit. 'Je bepaalt zelf de prijs, daar hou ik me niet mee bezig,' zegt hij. 'Als je een hoge marge neemt, zal je minder verkopen; bij een lage marge gaan de motoren natuurlijk vlugger van de hand. De winst die je maakt, is je geschenk van God.'

De Duseja's hebben vijftien agenten in Afrika en er komen

er elk jaar bij. 'Wij leveren alleen,' zegt Vishal tegen mij, 'de rest doen zij - je kan de Romeinen niet leren hoe ze in Rome handel moeten drijven.'

Sachin is weer naar boven gegaan, waar nog meer personeel zit - het zoekt er van de Indiase ringtones. Wanneer ik opsta, protesteert Vishal niet langer. Ik maak een wandelingetje langs de schappen, die bedekt zijn met een fijn laagje woestijnzand, ga op zoek naar het geluid van stromend water dat ik sinds mijn binnenkomst hoor. Bij de ingang, tussen posters van Senke-motoren, hangt een driedimensionaal rustiek landschapje met plastic gebladerte. Het water dat uit een neprots klatert, zou een minuscuul rad in beweging moeten zetten, maar het heeft te weinig debiet, zodat het onverrichter zake een vijvertje in stroomt. En dat de hele dag door.

Het Pakistaanse hoofd van de VN-Vredesmissie in Kisangani - de stad aan de Congostroom waar ik in 2000 woonde - vertelde me het eerst over de Duseja's. Tot zijn verbazing had hij basmatirijst gevonden, zei hij, in een Indiaas winkeltje dat de twee broers uitbaatten in het centrum.

Kisangani was in handen van Congolese rebellen en hun Rwandese en Ugandese bondgenoten. Veel buitenlanders waren er niet, vroeg of laat kwam je elkaar vanzelf tegen. Ik zat achter op de motor bij een Congolese vriend toen een brommer naast me stopte. De bestuurder keek me nieuwsgierig aan: 'Wat doe jij hier!' Het was Sachin. Vishal ontmoette ik in het enige telefoonzaakje in de stad. De gelijkenis met zijn oudere broer was treffend - dat kon niet missen.

Hun winkel was een eenvoudige nering waar het tussen de rijst, suiker, batterijen, kaarsen en lucifers rook naar goedkope zeep - niet zo verschillend van Salims winkeltje in V.S. Naipauls *Een bocht in de rivier*. Maar de gebroeders Du-

seja leken in niets op de sombere Salim; voor hen was Kisangani een stad vol perspectieven. Ze hadden contact met de Portugese diamanthandelaars die kantoor hielden in een hotel, kenden de Indiërs van de VN, waren op de hoogte van de laatste nieuwtjes. Hun winkel was een uitkijkpost, begreep ik, een plaats van waaruit ze de markt verkenden.

Sachin vloog vaak naar Dubai, waar hun families woonden en waar hij zo te horen nog andere verantwoordelijkheden had. Vishal paste intussen op de winkel. In 1991 was Vishal begonnen te reizen langs de oostkust van Afrika. Hij had Swahili geleerd en was steeds verder het Afrikaanse continent in getrokken - tot hij in Kisangani belandde. Hij en Sachin volgden Franse les bij Albert, een Congolese predikant van de pinkstergemeente die zo betrouwbaar was dat ze hem een baan als winkelbediende aanboden.

Voor mijn aankomst waren de Ugandese en Rwandese rebellen slaags geraakt vanwege geschillen over de goud- en diamantmijnen rond Kisangani en in de zomer van 2000 liep de spanning andermaal hoog op. Sachin en zijn Indiase boekhouder stonden op het punt naar Uganda te vluchten toen ze een Canadees van Indiase afkomst uit het vliegtuig zagen stappen. 'Wat kom jij doen,' riep Sachin, 'het wordt hier oorlog!' Maar de man lachte hem uit; welingelichte kringen in Uganda hadden hem verzekerd dat er niets aan de hand was. Waarop ze met z'n drieën de stad in reden.

Sachin vervloekte zijn eigen goedgelovigheid toen het geweld de volgende ochtend losbarstte en hij van het ene op het andere moment afgesloten was van de buitenwereld. Op de tweede dag landde een gemeen fluitend projectiel in zijn achtertuin en sloeg daar een krater. Verscholen achter een kast wachtte Sachin zijn einde af. Op de derde dag klopte er iemand op het poortje. Het was zijn winkelbediende Suleiman, die de kogelregen had getrotseerd in de hoop dat de winkel open zou gaan; geïnteresseerd informeerde hij hoe het met zijn *patron* was gesteld.

Zes dagen en duizend doden later werd het weer rustig in de stad. Sachin dacht aan een Indiase zakenvriend die hem enige maanden eerder had opgezocht, het komen en gaan in zijn winkel had gadeslagen en gevraagd: 'Wat wil je eigenlijk, een groot stuk van de kleine cake of een klein stuk van de grote cake?'

Het beeld van de kleine cake - Congo - en de grote cake - de wereld - spookte sindsdien door zijn hoofd. Op een dag zou de oorlog voorbij zijn, had hij zichzelf voorgehouden, dan zou Kisangani opleven en zou hij een voorsprong hebben op iedereen die er zaken kwam doen. Maar hij had zijn verblijf bijna met de dood moeten bekopen. Zijn vriend had gelijk: hij moest weg.

Terug in Dubai dacht hij aan de vrome Albert, die hij in Kisangani had achtergelaten; Albert die rookte noch dronk en zelfs weigerde drank voor zijn patron te kopen. Het oosten van Congo was door de oorlog afgesneden van de hoofdstad Kinshasa, waardoor steeds meer commerçanten zich in Dubai kwamen bevoorraden. Wat als hij Albert hiernaartoe haalde? Die zou zijn landgenoten als geen ander de weg kunnen wijzen naar Duseja General Trading.

'We zijn zó klaar,' zei Vishal die eerste dag, maar al gauw ontdek ik dat hij en Sachin helemaal geen tijd voor me hebben. Voorbij zijn de uren waarin ik met Vishal in Kisangani aan de rivier de Tshopo zat, luisterend naar de krijsende apen en de wilde papegaaien in het evenaarsbos aan de overkant; voorbij de tijd dat Sachin, op weg naar Marokko, een tussenstop maakte in Brussel en we na het diner in een waterpijpcafé belandden. Hun imperium is flink gegroeid. Niet alleen zijn zij de exclusieve vertegenwoordiger van Chinese Senkemotoren in Afrika geworden, ze importeren tevens Italiaanse

motoren en ook in India doen ze zaken.

Albert verschijnt 's ochtends onveranderlijk gekleed in een broek met een vouw, pen in het zakje van zijn hemd, zwarte schoenen die ondanks het stof in de straten altijd glimmen. Hij draagt een montuurloos intellectuelenbrilletje en is, net als zijn patron, een en al ernst. Geen spoor van de blijmoedigheid die Vishal uitstraalt.

Tegen tien begint Albert aan zijn ronde door Deira, zoals het oude centrum van de stad heet. Kijken wie waar logeert, wie wat koopt, en ondertussen stand-by zijn ingeval de Duseja's hem nodig hebben. Die ochtend duik ik met hem de smalle straatjes in, waar mannen in lange jurken en met gehaakte hoofddeksele karren met kartonnen dozen voortduwen, en Chinezen op minifietsjes tussen de wandelaars zigzaggen. De steegjes van Deira houden de koelte van de nacht nog even gevangen, maar daarbuiten maakt de stad zich op voor een loeihete dag.

De meeste winkeltjes zijn net zo klein als dat van de Duseja's en binnen spelen zich soortgelijke taferelen af: verkopers drinken thee met hun klanten, nemen hun catalogus met hen door, demonstreren hun waren of zitten - als ze geen aanloop hebben - wippend op hun stoel, één been onder zich, te roken achter hun computer.

Alberts eerste halte is het Royal Prince Hotel, waar veel Congolese handelaars logeren. Voor 120 dirham (25 euro) per persoon inclusief ontbijt slaap je er in een *mixed room*, een kamer met drie bedden. De Indiase hotelmanager zit onder een portret van sjeik Mohammed, de emir van Dubai, naar buiten te staren. 'Waar blijven je vrienden?' vraagt hij, Albert de gastenlijst toeschuiwend. 'Ze hadden hier allang moeten zijn.' Rond de jaarwisseling is het altijd rustig, dan brengen de commercianten hun tijd door met hun familie, maar het is nu eind maart, hun voorraden zouden zo langzaam op moeten zijn. 'Het is crisis in Congo,' zegt Albert terwijl hij de lijst bestudeert, 'de dollar is gestegen, de mensen hebben geen geld.'

Hij voert een gesprek met een Nigeriaanse handelaar die motoren wil kopen, maar niet zulke grote als die van de Duseja's; groet de Rwandese werknemer van een containerbedrijf, die hem vertelt dat een bevriende commerciant in de stad is, noteert diens nummer. 'Ik zaai,' zegt Albert, 'en daarna oogst ik.'

Zijn telefoon rinkelt voortdurend. Een predikant in Kisangani vraagt of Albert voor hem naar een huisbioscoop kan zoeken, een ander wil weten of de elektrische zaag die Albert voor hem kocht al onderweg is, een kennis uit Bukavu informeert naar de prijs van een rijstmolen. Albert heeft zelf ook een winkeltje geopend in Kisangani. Hij heeft er zijn zoon, die geneeskunde studeerde, voor van school gehaald. 'Want anders gaan mensen er met je geld vandoor.'

Op de brede Al Musallastraat, waar de hitte al aanzwelt, stapt Albert het airconditioned rijk binnen van de Libanese Antoine, een kalende vijftiger die aan het einde van een tunnel vol maatpakken, hemden, schoenen en dassen een Arabische krant zit te lezen. We zijgen neer bij zijn triplex tafeltje, krijgen een bekertje water uit de koeler en kijken naar de dikke Egyptische bediende die, op aanwijzingen van twee Nigeriaanse klanten, met een haak het ene na het andere pak uit de rekken tilt.

Ik ken deze maatpakken met hun *George Arman*-merkjes op de mouwen, de opzichtige lichtbruine en zwarte punt-schoenen - mijn Congolese vrienden dragen ze bij officiële gelegenheden en ook veel nieuwbakken Afrikaanse politici lopen erin rond. De schouders zijn vaak te breed, de mouwen te lang, alsof ze op de groei zijn gekocht. Ik begrijp nu waarom: een handelaar brengt er een stel mee en daar moeten zijn klanten het dan mee doen.

Een van de twee Nigerianen koopt zes streepjespakken tegen groothandelsprijs: 130 dirham (27 euro) per stuk. 'Die andere woont hier,' fluistert Antoine in het Frans, 'straks geef ik hem 5 procent commissie, dat heeft hij eerder vanochtend met mij onderhandeld.'

Als de Afrikanen er niet waren, zou dit deel van Dubai volgens Antoine failliet gaan. De meesten hebben een klein budget, sommigen komen binnen in een short en een t-shirt, maar ze kopen. Laatst heeft hij zitten turven, tot tweemaal toe. Negentig van de honderd Afrikanen kochten iets; bij de Indiërs en Iraniërs kwam hij maar aan 10 procent.

Zijn klanten uit Zambia en Malawi zijn het aardigst. Nigerianen zijn brutaal, ze zeggen: *'Give that to me!'* en gooien de kleren die ze hebben gepast op een hoop. Met Somaliërs en Sudanese kan hij Arabisch spreken, maar ze zijn net zo onbeschoft.

Antoine praat maar door, alsof hij heeft zitten wachten op iemand aan wie hij dit allemaal kan vertellen. Intussen houdt hij de twee Kenianen in het oog die zijn binnengewandeld. Een van hen past een vest, kijkt vergenoegd in de spiegel, vraagt aan de ander wat die ervan vindt. 'Zie je hoe hij zichzelf staat te bewonderen? Net of hij Alain Delon is!'

Ik zou nog wel even in dit koele paradijs willen blijven, maar Albert zit op zijn stoel te draaien. Hij moet iets ophalen in zijn appartement. De Al Musallastraat is inmiddels in de greep van een laaiende hitte. Leunend tegen een winkelpui werkt een geblondeerde vrouw haar make-up bij. Albert volgt mijn blik en lacht. De drie Aziatische meisjes die ons op wankele hakken passeren zijn ook duidelijk op jacht. 'Russische, Chinese, Afrikaanse - op de Al Musallastraat heb je het voor het uitkiezen,' zegt hij. 'Ik weet er alles van, want ik woon vlakbij.' Hij deelt zijn appartement met een landgenoot die ook voor de Duseja's werkt. Twee bedden, gescheiden door een kast; een computer, een keukentje dat vol staat met dozen die een Congolese commerciant heeft achtergelaten, een raam dat uitziet op een steegje.

16 'Ik werd eens wakker van een enorm kabaal op straat,' zegt Albert. 'Ik keek uit het raam en zag dat twee jonge politiemannen een zwarte prostituee achternazaten.' De politie in Dubai komt grotendeels uit Pakistan en Albert merkte dat de jon-

gens niet goed raad wisten met de vrouw, die het op een gillen had gezet alsof ze werd aangevallen. Hier en daar gingen ramen open, verstoorde slapers tuurden naar buiten. Ineens trok de vrouw haar paan omhoog en begon rechtopstaand te plassen. Verschrikt deinsden de agenten achteruit. Toen de vrouw klaar was, wandelde ze met opgetrokken paan naar hen toe, verwensingen schreeuwend die Alberts kennis van het Engels ver te boven gingen. Tot zijn verbazing zetten de agenten het op een lopen. 'Je begrijpt,' zegt hij, 'met dat soort politie...'

Tussen halftwee en halfvijf zijn de winkels in Deira gesloten, waarna ze tot een uur of elf openblijven. We eten in een restaurantje op de eerste etage van een Indiaas hotel. Een zes-tal tafels, een prikbord met reclame voor containermaatschappij Al Heelam, *your gateway to Africa*. Twee Congolese vrouwen serveren gegrilde tilapia, *fufu* (maniokbrij) en *pondu* (maniokbladeren) uit een nis in de muur.

Aan een belendende tafel zit een Nigeriaanse handelaar die net terugkomt uit Guangzhou, de havenstad in de Chinese Parel-delta - bij ons beter bekend als Kanton. Albert spitst zijn oren: steeds meer Afrikaanse commerçanten gaan die kant op, ze beginnen Dubai over te slaan, al is het aanbod in Dubai volgens hem veel gevarieerder. De Duseja's verkopen waren uit India, China, Europa, Korea en Iran - in China kan je alleen Chinese producten kopen. Bovendien is Guangzhou veel riskanter. 'Laatst bestelde iemand een container vol stukken zeep. De zeep was bij het laden nog niet helemaal hard. Toen ze de container openmaakten, troffen ze één blok zeep aan.'

Albert hoopt een huisbioscoop voor de Congolese predikant te vinden in Bur Dubai, aan de overkant van de kreek, waar je alles per stuk kan kopen. In de *abra*, de traditionele houten watertaxi die passagiers van de ene naar de andere oever brengt, zitten we plotseling tussen de toeristen. Albert kijkt verdwaasd om zich heen, alsof hij net is ontwaakt. Hij komt

hier zelden, hij weet weinig of niets van het leven buiten Deira, van de befaamde luxe winkelcentra waar haaien en roggen zwemmen in een oceaانبloauw aquarium, waar fonteinenv's avonds dansen op de maat van Arabische muziek.

De man van de zaagmachine belt weer. Tijdens Alberts laatste bezoek aan Kisangani gaf die hem een diamant mee om in Dubai te verkopen. Met een deel van de opbrengst kocht Albert een elektrische zaag, de rest van het geld bewaarde hij. De man kondigt aan dat een bevriende commerciant op weg is naar Dubai; Albert mag hem het resterende bedrag geven, zodat die het ter plaatse kan besteden.

'En hoe krijgt hij zijn geld dan terug?'

'Dat heeft zijn vriend hem net gegeven. Daarom krijgt die straks cash van mij.' Alles werkt in Dubai op deze manier, zegt hij, doorgaans komt er geen bank aan te pas. *Hawala* - ook Sachin en Vishal maken gebruik van dit informele transactiesysteem. Er gaan miljoenen in om, zal ik leren, waaronder veel zwart geld. De Verenigde Staten zijn er beducht voor, want ook Al Qaida doet betalingen via hawala.

Maar sommige handelaars reizen liever met cash. Albert wachtte eens tevergeefs op het telefoontje van een commerciant die hij van het vliegveld moest halen. De volgende ochtend toog hij ietwat ongerust naar diens hotel. De receptionist zei dat de man op zijn kamer was, maar hoe hard Albert ook klopte, het bleef stil daar binnen.

Tegen de middag belde de commerciant hem eindelijk. '*Mina kufa*,' zei hij. (Ik ben kapot.) Hij had een Franse vrouw - tenminste, ze beweerde dat ze Française was - ontmoet in het vliegtuig van Harare naar Dubai. Ze waren aan de praat geraakt en van elkaar gaan houden, zoals hij het noemde. Albert schudt het hoofd. 'Van elkaar gaan houden! Dat soort ontmoetingen brengt gegarandeerd ongeluk.' Bij hun aankomst waren ze naar een bar gegaan, waarna hij de vrouw had meegenomen naar zijn hotelkamer. Voor hij iets had kunnen ondernemen was hij in slaap gevallen. Toen hij wakker werd,

was niet alleen de vrouw verdwenen, maar ook de 25000 dollar die hij in een nylonkous om zijn heupen had gedragen.

'Ze heeft vast een slaapmiddel in zijn drankje gedaan,' zegt Albert. Hij heeft het verhaal met leedvermaak verteld en zal de volgende dagen menige anekdote uit het onfortuinlijke leven van zijn zondige kennissen opdissen. Er zijn hier zoveel vrijgezellen - ook Afrikaanse vrouwen die als commercante naar Dubai reizen, ontdekken na een tijdje dat er nog andere manieren zijn om aan geld te komen.

In een lift kwam Albert onlangs een Ugandese vrouw tegen die zijn telefoonnummer vroeg en hem het hare wilde geven. Eerst weigerde hij, maar vervolgens gaf hij het toch. Toen ze hem belde, vroeg hij haar naar de winkel van de Duseja's te komen en sprak haar streng toe. 'Het leven dat je leidt is niet goed,' zei hij, 'ik ben een predikant en...' 'Maar dat is geen probleem,' riep ze, 'ik heb een heleboel klanten die predikant zijn!'

Al heb ik niets te kopen of te verkopen, ook mijn dagen in Dubai lopen al gauw vol. Ik logeer bij Imelda, een Burundese die ik ken uit Congo, waar ze tijdens de oorlog manager was van een luchtvaartmaatschappij in de rebellenstad Goma. In Dubai werkte ze aanvankelijk voor een makelaarskantoor, maar de huizenmarkt is in elkaar geklapt, hoog boven de stad heffen stilstaande bouwkransen hun metalen armen hulpeloos ten hemel. Tegenwoordig zit Imelda in de diamant- en goudhandel: ze bemiddelt tussen Afrikaanse aanbieders en lokale kopers, strijkt na afloop een percentage op.

Ze woont in de buurt van het vliegveld, in een zandkleurig appartementencomplex in Jemenitische stijl. De hoge, sprookjesachtige huizen hebben kleine ramen en oriëntaalse balkons. Bij helder weer kan je vanaf het balkon het zakencen-

trum van Dubai zien, een Manhattan van hightech gebouwen dat fonkelend opstijgt uit de woestijn. Maar soms loeit een vervaarlijke zandstorm rond het huis, die de stad in de verte reduceert tot een gelige luchtspiegeling van antieke zuilen.

Sinds de crisis is het appartement te duur geworden voor Imelda en deelt ze het met een Oostenrijkse en een Iraanse vriendin. Het interieur heeft een charmante kitschstijl: leren banken met oosterse kleden, lampen met glaskralen, namaaksnoepjes in schaaltes - alles is rood of wit, klingelt en blinkt. In de slaapkamer staat een familie pluchen beren, al zijn Imelda en haar vriendinnen de veertig voorbij. Er is eigenlijk helemaal geen plaats voor mij, ik slaap op een bank in de salon, waar Imelda nachtenlang naar tenniskampioenschappen zit te kijken, maar ik klamp me vast en maak me klein: ik heb aan het begin van deze reis nog geen zin om neer te strijken in een commerciantenpension in Deira.

's Ochtends neem ik de taxi naar het oude centrum van de stad. De chauffeurs komen veelal uit Bangladesh of Pakistan, hun Engels is net goed genoeg om me naar mijn bestemming te brengen. Nu en dan maken we een praatje. 'Hoe is het leven hier?' vraag ik aan een Afghaan die nors door de straten stuurt. *'Money good, life no good,'* zegt hij.

Ik ga langs de winkel van de Duseja's, loop een eindje mee met Albert. Als die er niet is, bezoek ik de Libanese Antoine en zijn goeiige Egyptische helper Aiman, die op een stoel bij de deur zit of eropuit wordt gestuurd om te spioneren in belendende winkels. Omdat hij zo dik is, heeft hij een moeilijke maat - niemand vindt het raar dat hij op zoek gaat naar kleren en uiteindelijk niets koopt. Sinds Aiman heeft ontdekt dat een winkel verderop pakken aanbiedt voor 100 dirham (20 euro), heeft Antoine de prijs van de zijne verlaagd naar 95. 'Want voor een Afrikaan is een verschil van 5 dirham al interessant.'

20

Antoine heeft een ongezonde kleur van het binnen zitten en al is zijn winkel onberispelijk schoon en is er altijd wel aanloop, hij ziet er terneergeslagen uit. Op een ochtend vertelt hij

dat hij vroeger een textielfabriek had in Libanon. 'Ik was een koning in die tijd,' zegt hij, 'ik bezocht beurzen in Milaan, Florence, Barcelona - mijn vrouw en mijn schoonmoeder adorerden me.'

De achtereenvolgende oorlogen in Libanon kregen hem niet klein, vaak reed hij naar zijn werk met een stapel zandzakken op de passagiersstoel om zich te beschermen tegen sluipschutters, of moest hij lijken wegslepen die zijn doorgang belemmerden. Maar in 2004 ging zijn fabriek failliet. Door de oorlog, zegt hij. Als ik aandring, geeft hij toe dat het ook kwam door de mondialisering, door het goedkope textiel dat uit China werd geïmporteerd. Hij zucht verdrietig. 'Mijn vrouw en mijn schoonmoeder - ze lieten me van de ene op de andere dag vallen.'

Driehonderd man personeel had hij. Hij leende geld van de bank om hun laatste salaris te betalen, maar slaagde er niet in het fabrieksgebouw te verkopen, waardoor hij zijn lening niet kon aflossen. Hij besloot te vluchten. Sindsdien zit hij in Dubai, stuurt geld voor de studie van zijn kinderen naar Libanon en woont in een flatje boven de winkel. Met zijn vrouw heeft hij geen contact meer; zijn schoonmoeder heeft hem de oorlog verklaard.

'Er zitten hier heel wat Libanezen zoals ik,' zegt hij. 'De eerste jaren deden we goede zaken, maar de crisis heeft ons een klap in het gezicht gegeven. Jarenlang dacht de emir van Dubai dat zijn stad het centrum van de wereld was en bouwde hij erop los. Maar waarom zou je hier willen wonen? In het voorjaar is het nog uit te houden, maar acht maanden per jaar is het zo heet dat je niet buiten kan komen. Iedereen die geïnvesteerd heeft in de bouwsector, trekt zich de haren uit het hoofd van spijt.'

Even leek het alsof de crisis Afrika zou overslaan. Dat komt volgens hem omdat Afrikanen nauwelijks met banken werken. Ze leven niet op krediet: het geld waarover ze praten, dat hebben ze. Maar zij beginnen het ook te voelen.